

Стріжкова Алла Володимирівна

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

Забашта Марія Володимирівна

*студентка 4 курсу, 2 групи слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Ця наукова робота присвячена дослідженню проблем, що постали перед Україною під час пандемії COVID-19. Автори проаналізували стан економіки, прокоментували заходи державного регулювання, покликані підтримати суб'єктів підприємницької діяльності під час обмежувальних заходів карантину, та сформуливали висновки.

Ключові слова: державна підтримка, електронна комерція, інноваційна діяльність, пандемія, COVID-19.

Strizhkova Alla

*PhD in Law, Senior Researcher of the of the Scientific and Research
Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*

Zabashta Mariya

*4th year student, 2nd group of the Investigate and Forensic Institute
of the Yaroslav Mudryi National Law University*

STATE SUPPORT OF BUSINESS ENTITIES IN THE CONVENTION OF THE COVID-19 PANDEMIC

This scientific work is devoted to the research of the problems faced by Ukraine during the COVID-19 pandemic. The authors analyzed the state of the economy, commented on government regulation measures designed to support business entities during restrictive quarantine measures, and drew conclusions.

Keywords: state support, e-commerce, innovation, pandemic, COVID-19.

На сучасному етапі розвитку економіки України, коли кожен рік – це крок в напрямку стабілізації економіки держави та зміцнення її шляхом розвитку торгівлі на міжнародній арені, негативний вплив для економіки України, та міжнародній економіці в цілому нанесла епідемія коронавірусу COVID-19, завдавши один з найпотужніших ударів за останні десятиліття. В епоху глобалізації економіки держав світу країни виявились неготовими швидко відреагувати на негативний вплив вірусу на населення та господарство. Існуючі соціальні системи виявились недієвими, та такими, що не в змозі захистити держави від наслідків пандемії. Швидкий розвиток ураження населення, зачинені кордони, посилення карантинних обмежень, неготовність медичної системи, недосконалість та несвоєчасність здійснення протиепідемічних заходів боротьби з епідемією, економічна нестабільність, відсутність повноцінно укомплектованих цільових фондів по боротьбі з COVID-19, та коштів на них в достатньому розмірі, військові конфлікти, та недосконала система оподаткування, а також інші фактори можуть призвести до катастрофічних наслідків для України.

Як показує досвід інших країн, напружена ситуація у зв'язку з пандемією активізує ухвалення швидких, оперативних, дієвих та ефективних рішень в першу чергу в сфері охорони здоров'я. Передусім це превентивні заходи, які складаються з налагодження виробництва індивідуальних засобів захисту населення від вірусу, до комплексного переоснащення медичних установ, закупівлі до них необхідної техніки, перепрофілювання лікарів. До того ж всі інші сфери та системи держави повинні пристосуватись та адаптуватись до життя та функціонування в умовах надзвичайної ситуації, викликаній пандемією коронавірусу у світі. Закриті кордони «актуалізують потребу збільшення національного виробництва» [11, с. 66]. Тому

держава в умовах епідемії потребує інноваційних змін в загальнодержавному, регіональному та галузевому рівнях. В цьому випадку варто зазначити необхідність удосконалення державного регулювання інноваційної діяльності та державну підтримку суб'єктів господарської діяльності в Україні.

Основні форми та способи підтримки підприємництва в Україні визначаються у ст. 16 Господарського кодексу України, у якому визначено, зокрема, що держава може надавати дотації суб'єктам господарювання: на підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування, на виробництво життєво важливих лікарських препаратів та засобів реабілітації інвалідів, на імпорتنі закупівлі окремих товарів, послуги транспорту, що забезпечують соціально важливі перевезення, а також суб'єктам господарювання, що опинилися у критичній соціально-економічній або екологічній ситуації, з метою фінансування капітальних вкладень на рівні, необхідному для підтримки їх діяльності, на цілі технічного розвитку, що дають значний економічний ефект, а також в інших випадках, передбачених законом [7].

З економічної точки зору всі вище перелічені зміни неможливі в повній мірі без нормального функціонування суб'єктів господарювання. В умовах, що склалися, уряди всіх країн докладають зусиль для підтримки суб'єктів господарювання. В Україні, зокрема, з метою підтримки вітчизняних суб'єктів господарювання прийнято ряд невідкладних заходів, серед яких часткове послаблення фіскального тиску (шляхом упровадження податкових пільг та звільнення від оподаткування операцій з постачання товарів, що є необхідними для здійснення заходів щодо подолання пандемії, запровадження мораторію на проведення податкових перевірок тощо [1]). Однак, зважаючи на те, що поки масштабність втрат бізнесу та держави внаслідок кризи, спричиненої пандемією у повному обсязі оцінити складно, експерти наголошують на необхідності державної підтримки для бізнесу щонайменше на найближчі кілька років.

В ході підтримки суб'єктів господарювання державою було впроваджено ряд змін. Зокрема:

1. Кредитні канікули

Національний банк України рекомендував банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів в період дії карантину для населення та бізнесу.

Банки мають декілька варіантів реструктуризації кредитів:

– Повне або часткове звільнення від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням позики.

– Капіталізація відсоткових платежів.

Конкретний варіант обирається в індивідуальному порядку після звернення позичальника до банку. З 1 березня по 30 квітня банкам було заборонено підвищувати відсоткову ставку за користування споживчим кредитом. Діятиме планова зміна плаваючої відсоткової ставки за договором. Ця заборона розповсюджується на всі кредити фізичних осіб. Також у цей період заборонено застосовувати штрафи, пені за прострочення виконання.

2. Податкові преференції.

– Для підтримки бізнесу та зниження податкового навантаження на час дії карантину в законодавство внесено наступні зміни:

– Звільнення від нарахування та сплати плати за землю, яка використовується в господарській діяльності, податку на нерухомість за житлові приміщення за березень.

– Звільнення від сплати єдиного соціального внеску для фізичних осіб-підприємців.

– Обмеження застосування більшості штрафів за порушення податкового законодавства.

– Мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок (виключення – перевірки щодо відшкодування ПДВ).

– Дозвіл фізичним особам-підприємцям тимчасово не заповнювати книгу обліку доходів.

– Продовження терміну подання річної декларації про майновий стан і доходи до 30 червня 2020 року включно.

– Відтермінування введення РРО для всіх категорій платників податків за спрощеною системою.

– Збільшення лімітів річного доходу для ФОП 1, 2 та 3 груп.

– Звільнення від сплати ПДВ при ввезенні товарів, необхідних для боротьби з коронавірусом.

– Спрощення системи обліку продукції та впровадження нульової ставки акцизного податку для державних підприємств, які виробляють дезінфектори на основі спирту.

– Припинення оскаржень рішень контролюючих органів.

– Врахування без обмежень витрат платників ПДВ на передачу, в якості внеску в боротьбу з коронавірусом, установам охорони здоров'я медикаментів, ліків, обладнання тощо.

– Надання органам місцевого самоврядування права приймати рішення про зміну ставок єдиного податку.

3. Підтримка роботодавців та працівників сфери малого та середнього підприємництва, які скоротили чи припинили діяльність в умовах протидії коронавірусній хворобі COVID-19, є одним із основних положень уже прийнятого законопроекту № 3275.

Законом введено поняття часткового безробіття на період дії обмежувальних заходів, встановлених Кабінетом Міністрів України для запобігання виникненню та поширенню коронавірусної хвороби. Допомога по частковому безробіттю надаватиметься роботодавцям із числа суб'єктів малого та середнього підприємництва.

На початок 2020 року до спалаху пандемії обсяги електронної комерції в Україні склали близько 4 % від загального ринку роздрібною торгівлі в країні. За підсумками 2019 року в Україні обсяг ринку електронної комерції становив понад 97 млрд грн, з них фізичних товарів та послуг продано на суму понад 76 млрд грн, що на 17 % більше порівняно з 2018 роком. За прогнозами фахівців у 2020 році очікується збільшення обсягів купівлі-продажу товарів у мережі Інтернет до понад 87 млрд грн (або 15 %). Варто зазначити, що у світовому масштабі обсяги ринку електронної комерції у 2019 році становили понад 3,3 трлн дол. США, що на 531 млрд дол. США більше порівняно з 2018 роком. За прогнозами аналітиків ринку очікується, що у 2020 році обсяги продажів становитимуть понад 3,8 трлн дол. США [2; 3].

З усіх секторів електронної комерції в Україні найбільш поширений вид B2C – бізнес – споживачу (англ. Business-to-Consumer), представлений, переважно, у вигляді інтернет-магазинів та маркетплейсів, де здійснюється продаж товарів кінцевому споживачу. В Україні

рівень довіри до здійснення покупок у мережі Інтернет зміцнився і вже кожен третій інтернет-користувач купує товари он-лайн [4]. Зі спалахом пандемії та введенням карантинних заходів значна частина споживачів переорієнтувалась на купівлю товарів (робіт, послуг) онлайн. Тож електронна комерція на відміну від інших сфер господарської діяльності змогла гідно «балансувати» та вистояти в умовах кризи, хоча і з певними втратами.

За даними «Global Innovation Index 2019» упродовж останніх років Україна перебуває у списку країн з доходом на душу населення нижче середнього і станом на 2019 рік займає друге місце серед 26 країн, що увійшли до вибірки за цим критерієм (зі 130 країн світу, охоплених дослідженням) [5, с. 64]. Адже як зазначають експерти Міжнародного валютного фонду, у найвищій зоні ризику під час нинішньої кризи опиняться саме країни з низьким рівнем доходів на душу населення, та країни, що розвиваються [6].

У кризових ситуаціях саме інноваційна діяльність здатна дати поштовх розвитку багатьом галузям економіки, тому дослідники зазначають, що «побудова інноваційної системи є ключовим завданням і стратегічним державним пріоритетом сучасної України» [13]. Проте в Україні навіть до пандемії державна підтримка інноваційної діяльності мала більш формальний характер. Так, відповідно до ст. 6 Закону України «Про інноваційну діяльність» [8] державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється, зокрема, шляхом визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності, підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури. Але за висновками спеціалістів «на даний час на законодавчому рівні не регламентована єдина система визначення пріоритетів розвитку як самої національної інноваційної системи, так і окремих напрямів економіки» [12, с. 25].

С. Ілляшенко відзначає з цього приводу, що саме інноваційна діяльність, сутність якої складається у створенні, впровадженні і поширенні інновацій, позначається на всіх аспектах розвитку людського суспільства, змінює навіть середовище життя і діяльності людини, способи забезпечення її існування та розвитку [9]. Дотримання

зазначених положень і посилення міжнародної конкуренції можливе лише на основі активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання АПК, оскільки без цього стає неможливим забезпечення їх сталого розвитку та економіки в цілому. Саме інновації виступають основним інструментом, умовою підвищення ефективності виробництва вітчизняних аграрних товаровиробників. Створення та практичне впровадження різного роду інновацій виступає невичерпним джерелом накопичення різноманітних змін.

Дослідження закономірностей інноваційного економічного розвитку та вивчення різних аспектів державного регулювання і підтримки інноваційних процесів здійснювалося в наукових працях таких видатних вітчизняних і зарубіжних учених-економістів та юристів, як, Ю. Атаманова, Н. Внукова, А. Гальчинський, В. Геєць, Ю. Георгієвський, С. Глібо, С. Дорогунцов, Ю. Жорнокуй, С. Ілляшенко, А. Кінах, Л. Кузьменко, Л. Масловська, О. Попов, Л. Рейкова, В. Рижих, В. Семиноженко, Д. Стеченко, Д. Стігліц, О. Шнипко та ін. С. Дорогунцов і Л. Рейкова відзначають з цього приводу, що суттєвий вплив на інноваційний розвиток має надавати послідовне здійснення державної науково-технічної політики, активне сприяння розвитку тих базових галузей народного господарства, що визначають науково-технічний прогрес [10].

Підбиваючи підсумки, можливо зазначити, що епідемія змінила діяльність більшої частини суб'єктів господарювання, й поставила під загрозу економіку України. Без підтримки державою суб'єктів господарювання Україну можуть чекати ще більш негативні економічні чинники, ніж зниження відсотків податкових відрахувань до державного бюджету України. В таких умовах державні заходи стимулювання і заохочування та підтримки суб'єктів господарювання є недостатніми. Ефективна і системна протидія епідемії є можливою лише у разі злагодженої співпраці усіх державних інститутів, та направленість держави на подолання наслідків пандемії з усіма суб'єктами господарювання, інтенсифікації державно-приватного партнерства, посилення цифровізації послуг, розвитку соціально орієнтованого бізнесу, та орієнтованість держави на підтримку постраждалого бізнесу від наслідків пандемії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 р. № 533-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Редих Э. Рынок электронной коммерции: каким он был в 2019 и каким будет в 2020. *Бизнес Цензор*. 2020. 14 января. URL: https://biz.censor.net.ua/resonance/3169606/rynok_elektronnoyi_kommertsii_kakim_on_byl_v_2019_i_kakim_budet_v_2020.
3. Борейко Н. М. Специфіка електронної комерції у вітчизняному сегменті мережі Інтернет. *Бізнес-навігатор*. Вип. 1 (57). 2020. URL: <http://business-navigator.ks.ua/>.
4. Іщенко А. Покупки в Інтернеті: стали відомі найпопулярніші в українців товари. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/ukraine/pokupki-v-internete-nazvany-samye-populyarnye-u-ukraincev-tovary-1389792.html>.
5. The global innovation index 2019. Cornell University, INSEAD, WIPO. 2019. 78 p. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019-chapter1.pdf.
6. Сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser>
7. Лебодкін Я. В. Правове регулювання державної державної підтримки суб'єктів господарювання : сучасний стан та шляхи удосконалення. *Право і суспільство*. 2018. № 3-1, с. 132–138.
8. Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності : Закон України від 05.12.2012 р. № 5460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19–20. ст. 166.
9. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи. Суми: ВТД “Університетська книга”, 2003. 278 с.
10. Дорогунцов С., Нейкова Л. Сучасні проблеми технічного розвитку промисловості України. *Економіка України*. 1996. № 9. С. 4–11.
11. Георгієвський Ю. В. Особливості державного регулювання інноваційної діяльності в умовах епідемії COVID-19 в Україні. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві*: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції 20 березня 2020 року. Велико-Тирново, Болгарія, Вид-во: ACCESS PRESS, 2020. С. 64–70.
12. Глібоко С. В. Пріоритети та тенденції розвитку інноваційних відносин в Україні. *Регіональні інноваційні ініціативи: завдання та шляхи вирішення*: зб. наук. пр. за матеріалами II круглого столу (м. Харків, 5 червня 2020 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С. 21–28.

13. Hlibko S. Legal issues of the formation and functioning of the national innovation system in Ukraine. *Acta Innovations*. 2019.

REFERENCES

1. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo pidtrymky platnykiv podatkov na period zdiisnennia zakhodiv, spriamovanykh na zapobihannia vynykenniu i poshyrenniu koronavirusnoi khvoroby (COVID-19): Zakon Ukrainy vid 17.03.2020 r. № 533-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

2. Redikh E. (2020). Rynok elektronnoy kommertsii: kakim on byl v 2019 i kakim budet v 2020. *Biznes Tsenzor - Business Censor*, 14 yanvarya. URL: https://biz.censor.net.ua/resonance/3169606/rynok_elektronnoyi_kommertsii_kakim_on_byl_v_2019_i_kakim_budet_v_2020 [in Russian].

3. Boreiko, N. M. (2020). Spetsyfika elektronnoi komertsii u vitchyzniano-omu sehmenti merezhi Internet. *Biznes-navihator - Business navigator, Issue. 1 (57)*. URL: <http://business-navigator.ks.ua/>. [in Ukrainian].

4. Ishchenko A. Pokupky v Interneti: staly vidomi naipopuliarnishi v ukrainstiv tovary. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/ukraine/pokupki-v-internete-nazvany-samyepopulyarnye-u-ukraincev-tovary-1389792.html> [in Ukrainian].

5. The global innovation index 2019. Cornell University, INSEAD, WIPO. 2019. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019-chapter1.pdf [in English].

6. Sait Mizhnarodnogo valiutnogo fondu. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/07/sp040920-SMs2020-Curtain-Raiser> [in Ukrainian].

7. Lebodkin, Ya. V. (2018). Pravove rehuliuвання derzhavnoi derzhavnoi pidtrymky subiektiv hospodariuvannia: suchasnyi stan ta shliakhy udoskonalennia. *Pravo i suspilstvo - Law and society, 3-1, 132-138* [in Ukrainian].

8. Pro priorytetni napriamky innovatsiinoi diialnosti : Zakon Ukrainy vid 05.12.2012 r. № 5460-VI. (2012). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 19-20*, art. 166 [in Ukrainian].

9. Illiashenko, S. M. (2003). Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom: problemy, kontseptsii, metody. Sumy: VTD "Universytetska knyha" [in Ukrainian].

10. Dorohuntsov, S., Neikova, L. (1996). Suchasni problemy tekhnichnogo rozvytku promyslovosti Ukrainy. *Ekonomika Ukrainy - Ukraine economy, 9, 4-11* [in Ukrainian].

11. Heorhiiievskiy, Yu. V. (2020). Osoblyvosti derzhavnogo rehuliuвання innovatsiinoi diialnosti v umovakh epidemii COVID-19 v Ukraini. *Suchasni problemy rozvytku prava ta ekonomiky v innovatsiinomu suspilstvi: zb. nauk. prats za materialamy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii - Modern prob-*

lems of law and economics development in an innovative society: a collection of scientific papers based on the materials of the International scientific-practical conference. Velyko-Tyrnovo, Bolhariia, Vyd-vo: ACCESS PRESS, 64-70 [in Ukrainian].

12. Hlibko S. V. (2020). Priorytety ta tendentsii rozvytku innovatsiinykh vidnosyn v Ukraini. *Rehionalni innovatsiini initsiatyvy: zavdannia ta shliakhy vyrishennia: zb. nauk. pr. za materialamy II kruhloho stolu (m. Kharkiv, 5 chervnia 2020 roku) – Regional innovation initiatives: tasks and solutions: a collection of scientific papers on the materials of the second round table. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 21–28 [in Ukrainian].*

13. Hlibko, S. (2019). Legal issues of the formation and functioning of the national innovation system in Ukraine. *Acta Innovations [in English]*